

A 2024-es amerikai választások és a Puerto Rico-voks

Balogh Beatrix

PPKE BTK Angol-Amerikai Intézet, egyetemi tanársegéd

The Puerto Rican Vote in the 2024 US Presidential Elections.

Abstract: With a view on this year's US elections, the article explores the Puerto Rican vote on both the island and the mainland. Puerto Ricans have long been a transnational or *trans-local* community, with only 3.3 million living on the island today and 5.8 million in the United States proper, most of whom are now residents of Florida, surpassing the *Nuyorican* primacy. Stemming from the island's territorial commonwealth status, its residents cannot vote for president. In contrast, the 1.1 million increasingly middle-class Florida Puerto Ricans have been recognized as the swing vote in the past few election cycles. Their mainland political leanings are mixed, but the island's constitutional status remains a top voter intensity issue, with 80% preferring statehood. In the meantime, as one of the dramatic developments of this election cycle, a new status referendum was added to the ballot in Puerto Rico, asking voters to state their preference for one of the constitutionally viable modes of decolonization — Statehood, Independence or Free Associated State. Topping it with a symbolic vote (straw poll) for the US presidential ticket — the first time island Puerto Ricans cast a vote for US president — may be significant not for its immediate political consequences (the results will not translate into electoral votes), but as it could help debunk the myth that admitting Puerto Rico into the union would automatically cement a Democratic majority in both houses. In examining the current multifaceted dynamics of the Puerto Rican vote ahead of the coming elections, the article draws on past precedents and weighs recent voting patterns.

Absztrakt

Van-e Puerto Ricónak beleszólása az elnökválasztásba? Tulajdonképpen alkotmányos értelemben nincs. Ez pont a sziget politikai státuszából fakadó demokratikus deficit és a gyarmati viszony megszüntetését követelők gyakran hangoztatott érve. A Puerto Ricó-iak több mint fele azonban ma már az Egyesült Államokban él, a legtöbben Floridában, ahol akár az ő szavazatuk is lehet a mérleg nyelve a 2024-es elnökválasztás helyi fordulójában. Ennek a közösségnek a pártválasztását a helyi érdekek és pártprogramok mellett a sziget alkotmányos státuszának megváltoztatására tett ígérek is erősen befolyásolják, konkrétan az, melyik jelölt támogatja Puerto Rico felvételét az Egyesült Államok teljes jogú tagállamként. Nyáron nemcsak a demokrata elnökjelölt személye változott meg, de mindkét párt módosította a Puerto Ricóval kapcsolatos álláspontját is, miközben a karibi sziget szintén a nyár folyamán döntött arról, hogy nemcsak az elodázott „státusz-népszavazást” rendezi meg 2024 novemberében, az általános választásokkal egyidőben, de a Puerto Ricó-iak most először — mégha szimbolikusan is — az USA elnökének és alelnökének személyéről is szavaznak. E többszörösen összetett képlet dinamikáját vizsgálja a tanulmány.

I. Bevezetés

Van-e Puerto Ricónak beleszólása az elnökválasztásba? Tulajdonképpen alkotmányos értelemben nincs. Ez pont a sziget politikai státuszából fakadó demokratikus deficit és a gyarmati viszony megszüntetését követelők gyakran hangoztatott érve. A sziget 1898 óta az USA fennhatósága alatt áll, és a Puerto Ricó-iak 1917 óta amerikai állampolgárok, de mivel nem az 50 állam valamelyikének lakosai, így a szövetségi választásokon nem

szavazhatnak. A Puerto Ricó-iak több mint fele azonban ma már az Államokban él, a legtöbben Floridában, ahol akár az ő szavazatuk is lehet a mérleg nyelve a 2024-es elnökválasztás helyi fordulójában, és ezzel az állam 30¹ elektori szavazatának sorsát is eldönthetik. Ennek a közösségnek a pártválasztását a helyi érdekek és pártprogramok mellett a sziget alkotmányos státuszának megváltoztatására tett ígérek is erősen befolyásolják, konkrétan az, melyik jelölt támogatja Puerto Rico felvételét az Egyesült Államok teljes jogú tagállamaként. Míg a „Puerto Rico 51st” (‘Puerto Rico az 51. [állam]’) kérdéstről mind a kongresszusban, mind a szigeten — Puerto Rico politikai pártjai eleve e kérdés mentén szerveződtek — megoszlanak a vélemények, a Floridába áttelepült Puerto Ricó-iak többsége nem csak a lábával szavazott a kérdéstről: 80%-uk határozottan szeretné, ha Puerto Rico a többi állammal egyenjogú tagja lenne az Egyesült Államoknak (Freddoso, 2022; Canales, 2021).

2024 tavaszán még azt a kérdést tehetjük volna fel, hogy a Puerto Ricó-i szavazat lesz-e a mérleg nyelve Floridában. Akkor még Donald Trump és Joe Biden biztosra vett jelöltsége mellett a sziget státuszának rendezésére tett ígéreteik vagy az azzal kapcsolatos gesztusaik döntőek lehettek volna Florida középső tengelyének megnyerésében. Érdekes módon mindkét politikus a pártja meghirdetett programjának Puerto Ricóra vonatkozó irányelveivel ellentétes álláspontot képviselt. Az egyéb szempontokból kiszámíthatónak ígérkező választási kampány azonban azóta drasztikus fordulatot vett. Egyrészt Biden visszalépésével a Demokrata Párt immár a Kamala Harris–Tim Walz párossal az élen harcol a Fehér Házért, másrészt a jelenleg külbirtok, gyarmati státuszú Puerto a nyár folyamán nemcsak az elodázott „státusznépszavazást” rendezi meg az általános választásokkal egyidőben, de a Puerto Ricó-iak most először az USA elnökének és alelnökének személyéről is szavaznak. Bár ez utóbbi csak szimbolikus; az eredménye nem befolyásolja az elektori kollégiumot. Ez a szavazás ugyanakkor megerősítheti vagy eloszlatja azt a tévhitet, amely talán pont az egyik kerékkötője a státusz rendezésének, tudniillik Puerto Rico biztos demokrata többségű tagállam lenne a felvétele esetén. Ennek a státuszkérdéshez kapcsolása azonban torzíthatja az eredményeket. A Puerto Ricó-i pártpolitikai tagozódás alapvetően nem a demokrata–republikánus tengely mentén helyezkedik el, hanem a gyarmati státusz és annak feloldására tett javaslatok mentén, amit a helyiek eddig nem kötöttek szorosán a két amerikai párthoz. Így persze kérdés, hogy a lelkesen fogadott lehetőséggel élők voksai majd mennyiben tükrözik, illetve tükrözik-e egyáltalán akár a jelöltekkel, akár a két nagy párttal kapcsolatos véleményeket, valós szimpátiát.

Tanulmányomban a Puerto Rico alkotmányos jogállásából fakadó demokratikus deficit ismertetése után röviden kitérek a gyarmati státusz feloldására tett legutóbbi törvényjavaslatokra, melyek egyrészt a két párt által preferált eljárások különbségét jel-

¹ A népességarányosan újraosztott kongresszusi helyek miatt Florida elektorainak a száma ebben a választási ciklusban emelkedett 29-ről 30-ra, tehát a 2024-es elnökválasztás az első, amelyben a 2020-as népszámlálás adatai ily módon tükröződnek.

zik, másrészt pedig azt is előre vetítik, hogy a kérdés megoldása egyelőre a kongresszustól nem várható. Az elnök személye nem kimondottan perdöntő a sziget státuszának felülvizsgálatában, de a novemberben leadott Puerto Ricó-i szavazatok megerősíthetik vagy cáfolhatják azt a republikánus érvet, miszerint Puerto Rico esetleges tagállammá nyilvánítása automatikusan bebiztosítaná a demokrata többséget a kongresszusban.

2. Puerto Rico politikai státusza

Puerto Rico az 1898-as spanyol–amerikai háborút követően került az USA fennhatósága alá. Politikai státuszát nem maga az annexió, hanem az 1901-es legfelsőbb bírósági döntésben megfogalmazott doktrína² betonozta be, elzárva a terület elől a tagállamisághoz vezető utat (Torruella, 2007). Ez nagyjából véget is vetett az addig minden új terület — annexió után adminisztratív egységekre osztott *territory* — majdani egyenjogúságát garantáló, a szövetségi köztársasági modell kiterjesztésének gyakorlati lépéseit előíró 1787/89-es törvény univerzális érvényességének, és az USA immár gyarmatokra tett szert. Puerto Rico kiemelt geostratégiai pozícióját jól megragadja a gyakran használt „Karib-tenger Gibraltárja” hasonlat, de a Panama-csatorna szállítási útvonalainak mentén elhelyezkedő szigetcsoporthoz egyben a karibi kőolaj-feldolgozó és logisztikai infrastruktúra fontos eleme is (Bond, 2017). A hidegháború alatt a kommunista Kuba ellenpólusa volt (Cabán, 2021), de a tágabb karibi térség és Közép-Amerika szemmel tartásában továbbra is fontos szerepet játszik, illetve ez a biztonságpolitikai szempont fel is erősödhet a térségbe irányuló orosz befolyás és főleg a kínai stratégiai koncessziós befektetések miatt (Brands & Berg, 2021; Odishelidze, 2022).

Egy 1917-es kongresszusi törvény nyomán Puerto Rico lakosai amerikai állampolgárok, illetve a sziget fokozatosan egyre több önrendelkezési jogot kapott, amely az 1952-es kompromisszumos *commonwealth*-státusz és saját alkotmány formájában stabilizálódott (Aleinikoff, 1994, 16). Ennek spanyol neve *Estado Libre Asociado*, szó szerint 'szabad társult állam', de valójában ez csak egy alkotmányos fikció; nem két szuverén ország szerződéses kapcsolatáról van szó. Az alkotmányos jogállást továbbra is az Egyesült Államok Alkotmányának IV. cikkelye szabályozza, a sziget pedig az USA külbirtokaként (*Organized Territory*) a kongresszus joghatósága alá tartozik. Mivel Puerto Rico státusza nem tagállam, így a lakosai nem jogosultak kongresszusi képviselőre és nem szavazhatnak az elnök személyére. A kongresszusba delegált *Resident Commissioner* csak egy küldött, aki részt vesz a bizottsági munkában, de a plenáris üléseken nincs szavazati joga. Ez a demokratikus deficit, illetve a másodrangú állampolgárság a sarkalatos pontja a státusz megváltoztatására tett törekvéseknek.

Az 50-es években robusztus fejlesztések Puerto Ricót a demokrácia és a gazdasági fellendülés kirakatává tették a karibi térségben, ám idővel az amerikai vállalatoknak biztosított speciális kedvezmények hosszú távon csak fokozták a perifériakondíciókat,

² Incorporation doctrine, amely tulajdonképpen azt fekteti le, mely területek nem esnek ennek hatálya alá.

mind a gazdasági függést, mind pedig a függőségi mentalitást. Könnyen belátható, hogy az egyébként átmenetinek szánt,³ de a mai napig nem rendezett státusz önmagában a gazdasági felzárkózás ellen hat. Bármely végleges jogállás — akár a sziget felvétele a tagállamok sorába, akár a függetlensége — előnyösebb környezetet teremt a befektetéseknek, mint a kiszámíthatatlan „köztes állapot”, avagy a senki földje. A Clinton által megszüntetett különleges jogosultságok⁴ következtében viszont a jól képzett olcsó munkaerőre és adókedvezményekre épülő befektetések csökkentek; az általános gazdasági visszaesés Puerto Ricót súlyosabban érintette (MacEwan, 2016; Report, 2011, 39). A Puerto Ricó-i kormány 2014-ben végül kénytelen volt csődöt jelenteni, amit a se ilyen, se olyan státusz súlyosbított: a szövetségi csődvédelemre nem jogosult (Repetto, 2016; Williams Walsh, 2016), viszont a nemzetközi pénzpiacokról sem juthat forráshoz. A 2015-ös megoldás viszont a státuszba kódolt félelmeket igazolta vissza. A korábbi önrendelkezési jogokat megnyirbálva egy washingtoni felügyeleti szerv alá rendelték a sziget pénzügyi kormányzatát (Atilés-Osoría, 2016; Cabán, 2018). A visszás PROMESA (a felügyeleti szerv angol nevének kezdőbetűiből alkotott betűszó spanyolul 'ígéret'-et jelent) beiktatásával Puerto Rico visszacsúszott a dekolonizációs ranglétrán.

A Puerto Ricó-iak ugyanakkor amerikai állampolgárként az USA-ban bárhol letelepedhetnek; jogi értelemben nem bevándorlók. A kezdetben kismértékű, majd a második világháború után felgyorsuló áttelepülés következtében a csak kulturális értelemben vett nemzetnek (Duany, 2003) ma már kevesebb mint a fele él a szigeten. Puerto Rico lakossága 3,3 millióra tehető, míg 5,8 millió Puerto Ricó-i él az 50 tagállam egyikében: mára a legtöbbször Floridában (21%), míg korábban alapvetően New York (17%), Connecticut és Kalifornia államban (Peña et al., 2023; Moslimani et al., 2023), illetve az északi iparkörzetekben, például a jelenlegi csatatérállam Pennsylvániában telepedett le (Rodriguez, 2024).⁵ 2,4 millióan az elmúlt 20 évben költöztek át.

Nem csak földrajzi átalakulásról van szó. Korábban a jobb munka és életkörülmények reményében nagyszámú szakképzetlen munkaerő költözött át és tagozódott be a helyi munkásosztályba, a nagyvárosi latin-amerikai közösségekbe, ami

³ Erre a Fülöp-szigetek volt példa, mely 1934-ben kapta meg a *commonwealth*-státuszt, eleve azzal a kitételrel, hogy egy 10 éves átmeneti periódus után független állammá nyilvánítják (Philippine Independence Act of 1934). A II. világháború miatt erre csak 1946-ban került sor.

⁴ Ez a Code 936-os vállalati adókedvezmény kivezetését jelenti. Részben emiatt telepítették át a főbb amerikai gyógyszeripari cégek a gyártókapacitásuk egy részét a szigetre (Balogh, 2006, 32). Az adókedvezményt Clinton tulajdonképpen Puerto Ricó-i kérésre szüntette meg annak fejében, hogy az amerikai haditengerészet gyakorlóterepként tovább használhatja a Puerto Rico részét képező Vieques szigetet. Végül a Vieques-problémát megörökölte George Bush, aki egy civil áldozatot is követelő balesetet követő tüntetéssorozat hatására 2001-ben elrendelte a gyakorlóterep bezárását. A vegyi és nukleáris szennyezettség miatt Vieques nagy része ma is le van zárva.

⁵ Florida több mint egymillió Puerto Ricó-i lakosságához képest Pennsylvániában csak körülbelül 300 ezer Puerto Ricó-i szavazatról van szó.

meghatározta a politikai nézeteiket is. Így tradicionálisan demokrata szavazókként tekintettek rájuk, amit felerősített az a tény, hogy az amerikaiak egy része latin-amerikai bevándorlónak hiszi őket (Morning Consult, 2017), akikkel így az urbánus centrumokban mind kulturálisan, mind politikailag sorsközösséget alkottak.

A 2000-es évek óta folyamatosan növekvő, 2006 után felgyorsult, majd a 2014–16-os fiskális krízis és a 2017-es természeti csapások után újabb gellert kapott floridai exodus viszont mára átrajzolta ezt a politikai térképet. A déli államban élő Puerto Ricó-iak túlnyomó része magasan képzett, középosztálybeli vállalkozó vagy szakember, politikailag tudatos szavazó. Preferenciáik két sarkalatos kérdésben is eltérnek a New York-i társaikétól. Az egyik a Republikánus, illetve a Demokrata Párt iránti szimpátia, a másik pedig a sziget státuszára vonatkozó preferenciák.

3. Státuszrendezési-dekolonizációs törekvések

Puerto Rico és az USA viszonyának alkotmányos rendezése 1898 óta periodikusan felmerülő kérdés. Eddig azonban sem az amerikai kongresszusba időről időre benyújtott törvénytervezetek, sem az ügyben egyre gyakrabban rendezett Puerto Ricó-i népszavazások nem hoztak eredményt. Utóbbiak 2012-ig tulajdonképpen a hangzatos címkével ellátott és társult állam képzetét keltő, de alapvetően gyarmati függő státuszt jelentő, úgynevezett *commonwealth*-autonómiát erősítették meg.

Mivel a *commonwealth* széleskörű önrendelkezést biztosít, Puerto Rico 1953-ban lekerült az ENSZ dekolonizációs listájáról, de a gyarmati státusz feloldásáról nem beszélhetünk. A döntéssel kapcsolatban már 1960-ban felmerültek komoly aggályok (Balogh, 2006, 11): nem felelt meg az ENSZ módosított kritériumrendszerének (Carr, 1984, 347), illetve a sziget 1952-es új alkotmánya is számos ponton a nemzetközi jogba ütközött (Sloane & Lawson, 2009). Mint említettük, Puerto Rico nem független állam; a legfelsőbb törvényhozó hatalom az Egyesült Államok Kongresszusa maradt, mely akár egyoldalúan is dönthet a terület státuszáról, vagy korlátozhatja az önkormányzatiság mértékét. A kérdésről azonban sokáig csak a jogi szaklapokban folyt érdemi vita; a sziget státuszát időről időre felülvizsgáló kongresszusi és elnöki munkacsoport jelentéseiben csupán a 90-es évek végén merült fel, hogy Puerto Rico kvázi gyarmati státusza alkotmányosan sem értelmezhető (Balogh, 2006, 26–28).

Az Egyesült Államok alkotmányos rendszerében a dekolonizáció két módon történhet: vagy az 50 állammal egyenlő státuszt és jogokat biztosító *incorporation*, azaz Puerto Rico felvétele a tagállamok sorába (ilyen legutóbb 1959-ben történt, amikor Alaszka és Hawaii az USA 49. és 50. tagállamai lettek), vagy a függetlenség kikiáltása és Puerto Rico felvétele az ENSZ tagállamainak sorába. Utóbbi egy válfaja a nemzetközi jogban is elismert Szabad Társult Állam (Free Associated State), mint Palau vagy a Marshall-szigetek, ami a gyakorlatban két független állam által szerződésben szabályozott és előre meghatározott időpontokban felülvizsgált protektorátust jelent.

A demokratikus önrendelkezés jegyében 1967-ben, 1993-ban és 1998-ban kiírt referendumok csupán megerősítették a gyarmati jellegű státuszt, bár a tagállamként való csatlakozás, a *statehood*-opció támogatottsága már akkor növekedni látszott (Balogh, 2006, 14). A 2012-es népszavazás volt az első alkalom, amikor a felkínált opciókból az „51. állam” nyert. Ha azonban az érvénytelen szavazatokat (például az alkotmányba ütköző *commonwealth*-státuszra leadott első körös voksokat⁶) is figyelembe vesszük, akkor az eredményt nem lehetett egyértelműen többségi akaratként értékelni. Az önrendelkezést teljes mellszélességgel támogató Obama-kormány csupán a szavazás egy majdani megisméltésére különített el további forrásokat.

A Puerto Rico szenátusa által elrendelt 2020-as referendum viszont csak arra kérdezett rá, hogy a szavazók követelik-e Puerto Rico azonnali felvételét az Egyesült Államokba (Comisión, 2020). Ez a voksok 52,5%-át kapta, de kevesebb mint 53%-os részvétel mellett. A Trump-kormány határozottan lesöpörte az ügyet az asztalról. A Puerto Rico jelenlegi kormányzója, Pedro Pierluisi által 2024 novemberére elrendelt népszavazás lesz az első alkalom, amikor három, jogilag is érvényes (nem gyarmati) státusz szerepel a szavazólapon, sorsolással meghatározott sorrendben: független társult állam, az USA tagállama, független állam. Azonban a voksolás történelmi fordulatot aligha hozhat. Nemcsak azért, mert a választópolgárok nem kellően tájékozottak az opciók valódi következményeivel kapcsolatban, vagy mert a jelenlegi státusz fenntartása mellett kardoskodó PPD támogatói majd érvénytelenül szavaznak (Marielis, 2024),⁷ hanem főként azért, mert bármelyik is nyer — tehát a Puerto Ricó-iak egy demokratikus önrendelkezési folyamat során döntést hoznak arról, hogy a jövőjüket, az USA-hoz fűződő viszonyukat hogyan képzelik el —, ez tulajdonképpen semmire sem kötelezi az USA Kongresszusát. A teljes függetlenségnek alacsony a támogatottsága, a független társult állam létrehozásának feltételeit vagy az ahhoz vezető folyamatot viszont az átlag Puerto Ricó-i számára nagy bizonytalanság övezi.⁸

Mindkét amerikai párt politikai platformja tartalmaz kitételeket Puerto Rico státuszára vonatkozóan. A Demokrata Párt hagyományosan az önrendelkezéshez való jogot hangsúlyozza, ezen belül azt a kitételeket, hogy a Puerto Ricó-iak népszavazás útján

⁶ Az egyébként 80%-os részvétel mellett a kétszintű szavazás első körében a jelenlegi státusz megtartása vagy elutasítása volt a tét, és csupán az elutasítás többsége esetén, a második körben kellett választani a tagállami, társult állami vagy a függetlenségi állapot között. A tagállami státuszra leadott voksok (61%) így tulajdonképpen csak a *commonwealth*-státuszt elutasítók táborában mért többség. Az amerikai sajtóban ezért hívták ezt a *statehood*-többséget statisztikai fikciónak.

⁷ A népszavazással kapcsolatban több helyi politikai párt is emelt kifogásokat a nyár folyamán. Közben a bíróság első fokon jóváhagyta a kérdéseket, azok sorrendjét, illetve a voksolás feltételeit. A PPD (Partido Popular Democrático) arra kérte a szimpatizánsait, hagyják üresen a szavazólapot, mert az nem tartalmazza a jelenlegi *commonwealth*/ELA státuszt.

⁸ A szavazólapon és a választási tájékoztatóban is találunk rövid leírást mindháromról, angolul és spanyolul is, de a vitás részletekről (alkotmányos jogok változása, nyelvhasználat, katonai bázisok, amerikai tulajdon vagy éppen az adórendszer részletei) hiányosak az információik. A politikailag kevésbé tájékozott szavazó számára inkább az amerikai állampolgárság megtartása-elvesztése a támpont.

maguk döntsenek a sziget politikai státuszáról, az Egyesült Államok alkotmányával nem ütköző, ugyanakkor permanens státuszt (Report, 2007, 9–10) biztosító opciók közül (Democratic Party Platform, 2016; 2020). A párt számos vezető politikusa pedig határozottan ellenzi, hogy az USA Kongresszusa egyoldalúan deklarálja Puerto Rico felvételét az unióba, amelyet a gyarmatosítás véglegesítéseként értékelnek. Csupán a nyáron átdolgozott 2024-es platform rendelkezik úgy, hogy a jelenlegi státusz akkor sem támogatható, ha a Puerto Ricó-iak többsége történetesen arra szavazna (Acevedo, 2024). A Republikánus Párt hivatalos programja már az 1940-es évek óta támogatta, 2012 óta pedig határozott célként tűzte ki Puerto Rico tagállammá nyilvánítását. A legújabb változat (2024), meglepő fordulattal, már nem tartalmazza annak explicit támogatását.

Az amerikai törvényhozásba benyújtott javaslatok felől értékelve nem látszik érdemi előrelépés. Az évente akár több törvénytervezet csak első ránézésre izgalmas fejlemény. Amennyire 2006 óta állandó elemei szinte bármely törvénykezési ciklusnak, pont annyira illékonyak is. Még a szélesebb támogatottságú javaslatok is csak ritkán jutnak túl a bizottsági meghallgatáson. Ennek csak részben oka az amerikai társadalom esetleges megosztottsága Puerto Ricóval kapcsolatban; a sziget felvétele 51. tagállamként évek óta stabilan 60–70%-os támogatottságot élvez, ami magasabb a demokrata szavazók között (83%) és alacsonyabb (45%) a republikánus szavazóbázis körében (McCarthy, 2019). Ugyanakkor a republikánus elnökök többsége határozottan támogatta Puerto Rico tagállammá nyilvánítását; tette ezt Ronald Reagan, az idősebb George Bush (Balogh, 2006, 25) és a fia is. Ha leszámítjuk az USA karibi pozícióinak megerősítését is szolgáló retorika külpolitikai vetületét (Norton, 1989), akkor az elnöki támogatásnak tulajdonképpen két funkciója van: egyrészt jelzi, hogy adott esetben aláírná-e a kongresszus által jóváhagyott, úgynevezett *Puerto Rico Statehood Act* törvényt, másrészt az ügy melletti kiállás befolyásolhatja a közvéleményt. Ennél az idősebb George Bush ment tovább, aki a végrehajtó ág szerveit utasította, hogy Puerto Ricót kezeljék úgy, mintha tagállam lenne (Balogh, 2006, 15). Korábban Gerald Ford a mandátumának utolsó heteiben lepte meg a kongresszust egy Puerto Rico állammá nyilvánítását kezdeményező törvénytervezettel (Shabecoff, 1977), ám ennek gyakorlati következménye nem lehetett. A demokrata elnökök alapvetően az önrendelkezést támogatták, Clinton elnöksége óta ezt számos módon elősegítve — speciális elnöki munkacsoport létrehozásával (Balogh 2006, 15) vagy megismételt népszavazásokra elkülönített forrásokkal —, de Joe Biden volt az első, aki nyíltan kiállt amellett, hogy Puerto Rico végre tagállam legyen. Ez azonban — ahogy azt egyre több, már Floridában élő Puerto Ricó-i is megjegyzi — kevés (Gallo, 2020), a Demokrata Párt által támogatott törvényjavaslatok ugyanis tipikusan csak elodázzák az alkotmányos rendezést.

A 2021–2022-es ciklusban benyújtott státuszrendezési törvényjavaslatokat azért érdemes megvizsgálni, mert jelzik a törvényhozáson belüli megosztottságot, néhol a

csékély elkötelezettséget, illetve a két párton belüli vitákat is. A Puerto Rico felvételét egyértelműen javasló tervezetek (*Statehood Act*) szinte azonnal, érdemi vita nélkül eltűnnek a süllyesztőben, míg az inkább a demokraták által javasolt többlépcsős önrendelkezési folyamatokra tett javaslatok tovább életben maradnak, amennyiben az abban előirányzott újabb népszavazás nem jár az USA-ra nézve kötelezettségekkel. A Demokrata Párton belül ráadásul egy New York–Florida ellentét is kirajzolódni látszik: a párt floridai képviselői, de más, jelentős spanyol ajkú⁹ lakossággal rendelkező déli állam honatyái is, egyre határozottabban az egylépcsős megoldást tartják kívánatosnak. Ez olyan törvényjavaslatok benyújtását jelenti, melyek elfogadásával az USA Kongresszusa kezdeményezi Puerto Rico tagállammá nyilvánítását.

A floridai demokrata, Darren Soto által kezdeményezett *Puerto Rico Statehood Admission Act* (H.R. 1522) nyomán 2021 tavaszán egy rövid időre a washingtoni Pennsylvania Avenue-t már nem 50, hanem 51 csillagos lobogók dekorálták. A kezdeményezéshez további 17 floridai küldött csatlakozott (H.R. 1522/Cosponsors), mely nyilvánvalóan a Floridában szavazók számára fontos ügy felkarolását, tehát áttételesen az ottani szavazatok megnyerését is szolgálta. A javaslat azonban nem jutott túl a bizottsági meghallgatáson (H.R. 1522/Actions). Még a kongresszusi vita előtt számos vezető republikánus honatya kijelentette, hogy ezt soha nem fogják támogatni. Mitch McConnell, a párt szenátusi frakcióvezetője „szocializmusnak” titulálta, a Demokrata Párt egyes tervének, hogy örökre átvegye a hatalmat.¹⁰ A jelenlegi esélyekre nézve érdemes megjegyeznünk, hogy ugyanezt ismételte meg, amikor nem is erről, hanem a lehetséges Harris-elnökségről kérdezték (Shoaib, 2024). Más republikánus szószólók pedig a tagfelvétellel kapcsolatos valódi nehézségek helyett azzal érveltek, hogy Puerto Rico elmaradott és magát sem tudja kormányozni (Metzger, 2022). A demokrata tábor kritikája viszont arra irányult, hogy ez a javaslat nem kellően veszi figyelembe a szigeten élő amerikaiak nézeteit, ezért 2021 márciusában a New York-i perspektívát képviselő, de kétpárti támogatás mellett mindkét házba egyidejűleg benyújtott *Puerto Rico Self Determination Act 2021* a szokásos többlépcsős procedúrát javasolta, egy kétoldalú küldöttgyűléssel kiegészítve (H.R. 2070). Alexandra Ocasio-Cortez (2021) nyilatkozatában egyértelművé is tette, hogy minden más megoldás csak az elnyomó gyarmatbirodalom akaratának kikényszerítése lenne.

⁹ Megnevezésükre az amerikai politikai diskurzusban és a köznyelvben is egyaránt a *hiszán* és *latinó* jelzőt használják, mely a latin-amerikai felmenőkkel rendelkező amerikaiak összességét jelöli, függetlenül attól, hogy friss bevándorló-e. Ma a latinók az USA legnépesebb etnikai kisebbsége; számarányuk az összlakosság 19%-a, ami nagyjából 63 millió fő (Moslimani et al., 2023).

¹⁰ Ezek a kijelentések több jelentős sajtóorgánumban is megjelentek, nagyjából a teljes politikai spektrumon, de a kommentárok sem nagyon foglalkoztak az igazán lényeges kérdésekkel, inkább csak a republikánus szövegek rasszista felhangját kifogásolták. Tagállamként Puerto Ricót 2 szenátusi szék és 5 képviselői mandátum illetné meg.

A rivális szenátusi törvényjavaslat eleve kihagyta a népszavazási fordulót, és Puerto Rico felvételét deklarálta volna. Végül meglepő fordulattal a két tervezetből összegyűrt, *H.R. 8393 Puerto Rico Status Act 2022* törvényjavaslatot a demokrata többségű alsóház 233-191 szavazati aránnyal — az összes demokrata, de csupán 16 republikánus képviselő támogatásával — december 15-én elfogadta. Ez volt az első olyan önrendelkezési tervezet, melynek értelmében az abban kezdeményezett népszavazás eredményét, azaz a Puerto Ricó-i döntést az USA Kongresszusa magára nézve kötelező érvényűnek tekintette volna. Az elnöki hivatal még aznap kiadott egy támogató közleményt (Executive Office, 2022), az akkor republikánus többségű szenátus azonban még csak nem is tárgyalta a tervezetet. Ez McConnell szenátor már idézett kijelentéseit nézve nem volt meglepő.

A félidős választások után megváltozott összetételű új kongresszusba ugyanennek a frissített változatát nyújtották be mindkét házba, de az azonnal elakadt. 2024 májusában viszont készülődni látszott egy újabb, Martin Heinrich, New Mexico demokrata szenátora által kezdeményezett törvénytervezet (Wilson, 2024), mely 2025 novemberére írta volna ki a kötelező érvényű népszavazást (Heinrich, 2024), tehát kötelezte volna a kongresszust a döntés végrehajtására. Az eddigi gyakorlat alapján ez szinte biztosan nem jutott volna el a jóváhagyásig, így a Puerto Ricó-i kormányzó ezt beelőzve, 2024. július 1-én saját hatáskörben elrendelte a népszavazás megtartását a 2024. novemberi általános választásokkal egyidőben. Ennek eredménye azonban nem kötelezi majd a kongresszust; az csupán a nyomásgyakorlásra alkalmas „konzultáció”.

4. Florida Puerto Ricó-i tengelye

Floridára azért érdemes ránézni, mert az ott letelepedett Puerto Ricó-i amerikaiak teljes körű szavazati joggal bírnak, számuk pedig mostanra nagyjából eléri az állam kubai lakosságának (1,3 millió) méretét, és a szavazataikat nemcsak a helyben fontos ügyek, de a sziget alkotmányos státuszának rendezésére tett ígéretetek is befolyásolják. A transznacionalista politikai viselkedésmintákhoz lehetne ezt hasonlítani azért is, mert — ahogy ezt egy elemző még a 2016-os választások előtt megjegyezte — ez egy olyan szavazóbázis, mely „lehet, hogy San Juanban reggelizik, de pár órával később már regisztrált floridai szavazó lehet belőle” (Linthicum, 2016). Politikai érdekeik azt diktálják, hogy a pár órás utazás mindkét végén ugyanolyan jogokkal rendelkezzenek, így a sziget alkotmányos státusza Floridában is kiemelten fontos, sőt bizonyos értelemben az itt leadott voksok egy része helyettesítő, *proxy*-szavazat, valójában Puerto Rico jövőjére leadott voks (Balogh, 2016, 62). A másik irányban is hat a politikai befolyás, ezért a floridai politikai pozíciókért való küzdelem Puerto Ricóban is folyik. Ez kifizetődött mind a szenátori székért, mind a kormányzói pozícióért folytatott kampányban

(Patrick, 2024).¹¹ A jelenlegi választások szempontjából a Puerto Ricó-i szavazatokra általában, illetve Florida úgynevezett I-4 tengelyére érdemes figyelni.

Florida Puerto Ricó-i lakossága ma nagyjából 1,1 millió, akik elsősorban az államot észak-déli irányban átszelő Interstate 4 autópálya környékén koncentrálnak, így az I-4 tengely ma már az állam Puerto Ricó-i lakta választóközeteinek rövid jelölése is. Többségük magasan képzett, egyre többen középosztálybeli vállalkozók vagy ügyvédek (Duany, 2011; Gallo, 2020), akiket nem pusztán a munkalehetőség vonz, hanem az állampolgári jogaik teljeskörű gyakorlása (Balogh, 2016, 62). Ezeket a jogokat gyakorolva az I-4 tengely Florida billegő körzete lett. 2012-ig még inkább azért, mert a növekvő számú demokrata szavazók részben ellensúlyozták a ritkábban lakott, konzervatív északi megyék, illetve a hagyományosan republikánus, Miami környékén koncentráló kubaiak szavazatát. Az elmúlt évtizedben viszont az államban élő Puerto Ricó-i közösség összetétele és preferenciái változtak meg.

Szorosnak ígérkező választások esetén Florida jelentősége is megnő az elnökválasztási hajrában. Erre a legkirívóbb példa a 2000-es elnökválasztás volt, amikor a minimális szavazatkülönbség és más anomáliák miatt újraszámolást kért demokrata kérvény bírósági elutasítása (Bush v Gore, 2000) döntötte el az elnökválasztás eredményét. Florida akkor még 25 elektori szavazatával nyert George Bush a demokrata Al Gore ellen (Janda et al., 2008, 140). A 2016-as és 2020-as választásokat megelőzően már széles körben felmerült, hogy a kimenetelüket Floridán belül a Puerto Ricó-i lakta megyék dönthetik majd el, így az állam központi tengelyében élő Puerto Ricó-i közösség hirtelen meghatározó tényezővé vált (Linthicum, 2016). 2016-ban Trump mindössze 110 ezer szavazattal verte meg Hillary Clintont Floridában. Ennek háromszorosát lehetne megnyerni csupán Orange és Osceola megye Puerto Ricó-i szavazataival (Cavada, 2020).

Közép-Florida megnyerése valójában 1992 óta minden republikánus elnökjelöltnek létfontosságú volt. A korábban kongresszusi képviselő, kubai származású Lleana Ros-Lehtinen is a saját pártja figyelmét irányítja a fontos billegő körzetre, amikor megjegyzi, hogy „a Fehér Házba Florida I-4 tengelyén keresztül vezet az út” (Ros-Lehtinen, 2022). Egyes politológusok számításai szerint ha egy republikánus jelölt az I-4 tengelyben legalább egy tucatnyi körzetben megkapta a voksok legalább 50%-át, akkor megnyerte Floridát és a Fehér Házat is (Freddoso, 2022, 7; Ros-Lehtinen, 2022).¹² Amikor a republikánus jelölt nem szerepelt jól ezekben a körzetekben, akkor nemcsak Floridát veszítette el — amely jelenleg 30 elektori szava-

¹¹ A kormányzói székben újrászó Ron DeSantis kampányának retorikai eleme volt az is, hogy a sziget alkotmányos státuszának rendezését támogató kijelentéseket tett. Rick Scott, korábbi floridai kormányzó pedig többször személyesen látogatott el a hurrikán sújtotta szigetre, és nem szövetségi, hanem saját floridai forrásokat ajánlott fel a katasztrófa által letarolt áram- és közműszolgáltatás visszaállítására.

¹² Legutóbb, azaz 2020-ban Donald Trump az itteni voksok 51,3%-át nyerte el, míg 2016-ban az 50,2%-át. Mitt Romney 2012-ben az I-4 tengely voksainak csupán a 49,8%-át kapta meg, és Floridát is elveszítette.

zatot jelent a szükséges 270-ből —, hanem általában nem volt elég népszerű vagy meggyőző ahhoz, hogy más választási csatatereken megszerezze az elnökséghez szükséges szavazati arányokat. Ezek a floridai demokrata választókerületek tehát a republikánus jelölt országos esélyeit is tükrözik.

A Floridában élő Puerto Ricó-iak sem az állam tradicionálisan republikánus párti kubai közösségével, sem a nagyvárosi vagy északkeleti államokban inkább demokrata szavazói bázist erősítő spanyol ajkú közösségekkel nem sorolhatók egy szavazói blokkba. Miami és környéke a kubai-amerikai közösség fellegetvára, amelynek politikai elkötelezettségét eredetileg a Castro-ellenes republikánus intézkedések befolyásolták (Girard et al., 2012), mára viszont a közben felnövekvő generációban egyre többen vallanak liberális nézeteket mind a társadalmi, mind a kormányzással kapcsolatos kérdésekben (Chang-Hun & Grenier, 2004). Ugyanakkor mind a kubai, mind pedig a Puerto Ricó-i táborban találunk ideológia vagy bizonyos programok mentén elkötelezett szavazókat. Mindenesetre együttesen nagyjából 60%-uk Bident támogatta a 2020-as elnökválasztás alkalmával. Nem a bevándorláspolitikát volt a vezető ok. A történelmileg is közös hagyományokon túl a két csoport bevándorlással kapcsolatos nézetei is hasonlóak (Valle, 2022). Legtöbbjüknek sokkal fontosabb téma volt a gazdaság állapota vagy az egészségügyi ellátás kérdése (UnidosUS, 2024). A 2022-es félidős választások eredményei alapján már megdőlni látszott az a mítosz, miszerint a Puerto Ricó-iak demokrata szavazók lennének, hiszen a republikánus Ron DeSantis kényelmes többséggel újrázott, ami azt is jelenti, hogy a korábban demokrata bástyaként számontartott, újabban billegő közepső tengelyben is jól teljesített.

Ha viszont azt kérdezzük, hogy miért mennek el egyáltalán szavazni, akkor a floridai székhelyű James Madison Institute felmérése alapján a Puerto Ricó-iak körében egyértelműen a sziget státusza, a demokráciadeficit megszüntetése a fő motiváció. Konkrétan az, hogy Puerto Rico az Egyesült Államok 51. tagállama legyen, és a választásukban vezető helyen volt a jelölt ez irányú elköteleződése, vagy legalábbis az erre irányuló nyitottsága (Freddoso, 2022, 12; Ros-Lehtinen, 2022). A legutóbbi hullámmal, 2017 után betelepült Puerto Ricó-iak nemcsak jól képzettek, de politikailag is tudatosak, és azzal is tisztában vannak, hogy az itt leadott szavazatok döntőek lehetnek (Gallo, 2020). A *France24* spanyol nyelvű programjának nyilatkozó Carlos Vargas Ramos azt is hangsúlyozta, hogy mivel a politikai státusz jövője „a sziget legfontosabb egzisztenciális kérdése”, így igenis nagyot nyom a latba Joe Biden nyílt elköteleződése amellet, hogy Puerto Rico az Egyesült Államok tagállama legyen (Gallo, 2020). Vargas Ramos ugyanakkor hozzátette, nem elég, ha a jelölt csupán arra tesz ígéretet, hogy támogatja Puerto Rico státuszának demokratikus önrendelkezés útján történő rendezését, melyben a végső döntés a szigeten élőké. „Ez csak egy hangzatos hárítás” — summázta Vargas Ramos —, „hiszen a kérdésben kizárólag az Egyesült Államok kongresszusa dönthet” (Gallo, 2020).

Az I-4 voksokat 2016-ban megnyerő Trump még republikánus forгатókönyvből dolgozott. A középosztálynak fontos gazdaság- és adópolitikát, illetve a keresztény értékek hangsúlyozását kiegészítette a Puerto Ricó-i füleknek kedves szólamokkal arról, hogy Puerto Rico megérdemli a tagállami státuszt (Cavada, 2020). Elnökként ez utóbbival ellentétes politikát folytatott. A floridai republikánus bázis növekedése mellett ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni Trump meglehetősen visszás megnyilvánulásait, illetve a szigethez fűződő ellentmondásos viszonyát. Elnöksége alatt többször tett kimondottan lekicsinylő és egyenesen sértő megjegyzéseket a helyi politikai viszonyokra, valamint a Puerto Ricó-iakra általában. Nevezte Puerto Ricó-t koszosnak, San Juan polgármesterét inkompetensnek, sőt megvádolta a kormányt a 2017-es María hurrikán okozta természeti katasztrófa halálozási rátájának felturbózásával is (Thomas, 2018; Figueroa, 2020). Nemcsak a katasztrófavédelmi forrásokat tartotta vissza (Rogers, 2022), de — a republikánus pártprogramban megfogalmazott célokkal teljesen ellentétesen — kategorikusan elutasította Puerto Rico tagállammá nyilvánításának lehetőségét (Thomas, 2018). Talán a legbotrányosabb incidens az volt, amikor a hurrikán sújtotta szigetre tett villámlátogatása alkalmával egy guriga papírtöröltő lökött a közönség felé, hogy azzal itassák fel a vizet (Thomas, 2018). A személyeskedések mellett tájékozatlansága is mély nyomokat hagyott. Számos alkalommal nem tudta, hol van Puerto Rico vagy hogy az ott élők amerikaiak (Blake, 2019), más alkalommal pedig felindultan fenyegetőzött, hogy akkor talán eljött a pillanat, hogy „megszabaduljunk a szigettől” (Cole, 2020), miközben annak megtartása fontos védelmi szempont.

A 2024-es előválasztások során Ron DeSantis lejáratására készített televíziós reklámban (MAGA, Power Play, 2023) emlegette fel, hogy a republikánus floridai kormányzó támogatta a 2018-as *Puerto Statehood Act* törvénytervezetet. Ebben nemcsak azzal vádolta meg DeSantis-t, hogy a demokraták kezére játszik, de ráadásul kimondottan rasszista retorikát alkalmazva — a már említett 1901-es bírósági döntések indoklásából kiemelt címkét használva — a Puerto Ricó-iakat nem kívánatos „idegeneknek” titulálta.¹³ Ezt nem vonta vissza, de a kampányának kubai származású szóvivője, Danielle Alvarez tavasszal már Biden-ellenes üzenetekkel bombázta a helyieket, hogy „ugye nem feledik, hogy míg a tisztességtelen Joe Biden jóvoltából a gyógyszergyártó cégek mind Kínába mentek, Trump elnök azokat visszaszerezte” (Patrick, 2024).¹⁴

Kamala Harris jelöltsége a Demokrata Párt szimpatizánsait Floridában is látványosan mozgósította. Személyében a fiatalosabb lendületen túl a Puerto Ricó-iak

¹³ Az elhíresült „alien in a domestic sense” szófordulatot használja. A legfelsőbb bíróság az USA-hoz tartozó szigetek lakosságát jellemezte ekképp, azaz olyan idegen rassznak, amely nem alkalmas az angolszász életmód elsajátítására.

¹⁴ A Clinton által megvont adókedvezmények következtében az amerikai gyógyszercégek valóban leépítették a Puerto Ricó-i offshore gyártókapacitásaiknak a jó részét, ezek a vállalatok azonban Trump elnöksége alatt sem nyitottak újra üzemeket Puerto Ricóban.

szimpátiáját is meghódítani képes középosztálybeli színes bőrű jelölt harcol az elnökségért. Az országos latinó szavazatok egy részét visszaszerezte, de Florida már nem lett kiemelt kampányállomás. Az államot a Demokrata Párt már talán tavasszal elengedte. Korábban Joe Bidennek volt egy körvonalazott Puerto Rico-politikája. Jelentős forrásokat biztosított a sziget infrastruktúrájának helyreállítására (Rogers, 2022; White House/Fact Sheet, 2023), és a demokrata elnökök közül talán elsőként állt egyértelműen amellé, hogy Puerto Rico egyenlő tagállamként mihamarabb nyerjen felvételt. Ugyanakkor már a 2023-as felmérések is azt mutatták, hogy nem igazán népszerű sem általában a spanyol ajkú lakosság körében, sem pedig a Floridában élő Puerto Ricó-iakéban. A legjelentősebb latinó civil szervezet, az UnidosUS által készített felmérések szerint az elnökségének megítélése negatív a közép-floridai közösségekben (UnidosUS, 2023, 27), tehát az I–4 tengely nem felé billenne. Bár a tavaly novemberi adatok még Biden előnyét mutatták a majdani floridai szavazáskor (2023, 26), a tavaszi statisztikák már 1 millióval több republikánus szavazót mértek. Kamala Harris márciusi Puerto Ricó-i körútja is inkább a pennsylvaniai szavazóknak szólt (Gutierrez, 2024), a hivatalos elnökjelöltsége után pedig már egyértelműbb, hogy az északi csatatérállamra koncentrál (Rodriguez, 2024).¹⁵ Pennsylvania 615 ezer regisztrált latinó szavazójának nagyobb hányada Puerto Ricó-i, akik ugyanolyan megosztottak, mint a Floridában élők. A gazdasági kérdésekben a republikánus programot preferálják, és a „machismo” sem feltétlenül ellenszenves, de Trump retorikája a legtöbbjüket elidegeníti.

Harris Floridában inkább a női szavazókat mozgósító kampányának erejében bízik. Alelnökként számos ilyen rendezvényen részt vett, szeptember elején pedig nevében Amy Klobuchar demokrata szenátor kampányolt az abortuszt drasztikusan szigorító helyi alkotmánymódosítás ellen (Llanos, 2024). Az eseményt Palm Beach-en, Donald Trump lakhelyén rendezték, ahol a republikánus jelölt majd floridai állampolgárként szavaz a kérdésről. Bár a floridai latinók konzervatívabbak az abortusz megítélésében, a Puerto Ricó-iak egyértelműen családi, tehát magánügynek tekintik a gyermekvállalással kapcsolatos döntéseket (Rosenberg, 2022). A floridai közösség ráadásul a szigetről hozza magával a „La Operación”-ként emlegetett tömeges sterilizáció transzgenerációs traumáját (Sotomayor, 2020).¹⁶ Bár a Florida megszerzésére irányuló demokrata erőfeszítések talán esélytelennek tűnnek, az állam női szavazói körében Harris 10 ponttal vezet. A szeptember végi felmérések még Trump 5–6 százalékpontos előnyét mutatták Floridában, de pár héttel a választások előtt szűkülni látszik a két jelölt közti különbség (Lewis 2024; Rahman, 2024). Kimondottan a hispán voksokat vizsgálva, a Telemundo friss felmérése (2024. szeptember 23–25.) szerint az államban, a latinó lakosság körében Trump biztosan vezet (48–41%), a Puerto Ricó-i szavazók

¹⁵ 2020-ban Biden az állam latinó voksainak 42%-át kapta meg, és 80 ezres szavazattöbbséggel nyerte meg Pennsylvania elektori szavazatait. Négy évvel korábban Trump nyert, 40 ezer vokssal.

¹⁶ Az amerikai kormány 1970-es évekig tartó születésszabályozási programja során a kórházban szülő Puerto Ricó-i nők 35–40%-át sterilizálták, és a legtöbbjüket a tudtuk nélkül.

viszont 58–33%-os arányban Harrist támogatják (NBC Miami). Ez alapján azt azonban még nem lehet kiszámítani, hogy Florida I–4 tengelye majd Harris felé billen-e.

5. A 2024 novemberi Puerto Ricó-i népszavazás és szimbolikus elnökválasztás hozadéka

Mi is lenne a népszavazás konkrét politikai jelentősége? A fejlemények évtizedes áttekintése tükrében talán azt mondhatjuk, hogy ügyrendileg nem sok. Hívhatnánk egyszerűen nemzeti konzultációnak is, mivel az eredmény senkire nézve sem kötelező erejű: a sziget státuszáról kizárólag az Egyesült Államok dönthet. A *commonwealth*-státusz beiktatása óta ez lesz a hetedik népszavazás a kérdésben. Amennyiben ez egy kötelező érvényű népszavazás lenne, amelynek kiírását is csak a washingtoni honatyák rendelhetik el, az is maximum csak arra köteleznék őket, hogy az eredménynek megfelelő, a státuszváltoztatásra irányuló törvényjavaslatot a kongresszus majd benyújtsa és szavazzon róla.

A referendum, a helyi politikai szlengben a „La Quinta Papeleta” a szimbolikus elnökszavazással együtt azonban túlmutat a konkrét következményeken. A Puerto Ricóban november 5-én a két elnökjelölti párosra leadott voksok nem számítanak az elektori kollégiumba, tehát nem befolyásolják az elnökválasztás kimenetelét, de az eredmény nyomást gyakorolhat Washingtonra. A helyi értelmezés (Riera-Carrión, 2024) hangsúlyozza, hogy „minden lépés, amelyet a politikai egyenlőség felé teszünk, számít”, ez a szavazás pedig „egy olyan eszköz, amely lehetővé teszi számunkra, hogy befolyásoljuk a nemzeti vitát, és beemeljük Puerto Ricót a politikai diskurzusba”, továbbá demonstrálhatja, hogy Puerto Rico ideológiai szempontból nem monolitikus, és nem tekinthető egyik párt biztos szavazóbátyájának sem. Talán ennek a mítosznak a megdöntése lehet a szimbolikus szavazás jelentősége.

Ugyanakkor ez a törekvés a szavazók valós preferenciáját nem igazán tükröző számokat is eredményezhet. A Trump–Vance párosra leadott voksok egy része nem a jelöltek személyének, programjának vagy alkalmasságának szól majd. Helyi elemzők szerint a 2022-es ciklusban nagy médiavisszhangot kapott kifogásokra rációval a minél nagyobb számú republikánus voks megdöntheti a sziget lakosságával kapcsolatos leginkább hangoztatott kifogásukat, miszerint Puerto Rico felvétele a demokraták kezére adná a törvényhozást (Riera-Carrión, 2024). A Trump-i retorika ellenére a rá adott szavazatok a Republikánus Párt platformjának is szólhatnak, mely eddig egyértelműen amellet foglalt állást, hogy az USA Kongresszusa haladéktalanul vegye fel Puerto Ricót a tagállamok sorába. E két, némileg ellentmondó érv, melyet már a helyi sajtóban is olvashatunk, arra motiválhatja a jelenlegi státusszal, azaz a gyarmati felügyelettel elégedetlen szavazókat, hogy akkor is a republikánus jelöltet válasszák, ha egyébként Kamala Harris személye vagy programja lenne szimpatikusabb. A másik torzító tényező, hogy az elnökválasztás eredményét nem ismerhetik, így a státuszra

leadott szavazat nem is feltétlenül mutatja, hogy egy Trump vagy egy Harris által vezetett Egyesült Államokba szeretnének-e felvételt nyerni. Ha a fenti dilemma miatt, vagy a helyi pártok technikai kifogásai nyomán érvénytelenül szavazók száma jelentős lesz (Rivera Sanchez, 2024), az a döntésképtelenség, az „éretlenség” éppen republikánus körökben hangoztatott mítoszát erősíti. Így, bár mind a már korábban előirányzott népszavazás, mind a szimbolikus elnökszavazás kreatív lépések, az időzítésük talán nem szerencsés.

6. Összegzés

Ha az egyébként politikailag, társadalmilag és kulturálisan is többszörösen összetett képletet nagyon le kívánjuk egyszerűsíteni, akkor a következő mintázat ismétlődik: ciklusonként egy vagy több státuszrendezésre irányuló törvényjavaslat kerül benyújtásra, melyek közül a Puerto Rico felvételét előirányzó (Puerto Rico Status Act) hamarabb, míg az önrendelkezési folyamatot indító (Puerto Rico Self-Determination Act), tehát a népszavazást kiírók kicsit később kerülnek a kongresszusi süllyesztőbe. A mégis megtartott szavazások során leadott voksok az elmúlt évtizedben már azok többségét mutatták, akik szeretnék Puerto Ricót az USA 51. tagállamaként látni, azonban a 2012-eshez hasonlóan, a részvételi arány vagy a nem létező opciókra leadott *protest*-voksok száma miatt ez soha nem reprezentálta egyértelműen a többségi akaratot. A helyiek közül kevesen vannak tisztában az esetleges tagállami lét vagy a függetlenség valódi következményeivel, avagy az alkotmányos lehetőségekkel. A helyi pártok (PPD, PND, PIP) kampányai nagyjából az általuk nem támogatott opció elleni riogatásban merülnek ki, azaz a kulturális szuverenitás csorbulásával (például a nyelvhasználat), a nagyobb adóterhekkel (tagállami státusz esetén) vagy az amerikai állampolgárság elvesztésével (függetlenség esetén) fenyegetik a polgárokat.

Az USA kormánya sem folytatott eddig érdemi felvilágosító kampányt, akár a tagállami szuverenitásról, akár a szerződéses protektorátus esetén is szabad munkaerőmozgásról. Washingtonnak nem fűződik valódi, sürgető érdeke a sziget alkotmányos jogállásának megváltoztatására. A jelenlegi státusz költséges, bebetonozza a függőségi viszonyt, hátráltatja a gazdasági fejlődést és fenntartja az amerikai állampolgárság két szintjét: a teljes joggal rendelkező és a másodrangú állampolgárságot (Balogh, 2016). A republikánus pártprogram hagyományosan az USA alkotmányának egyik alapkövét, az egyenrangú területek alkotta szövetségi köztársaság eszméjét tartja szem előtt akkor, amikor egyértelműen amellet foglal állást, hogy Puerto Ricót ideje felvenni a tagállamok sorába. A korábbi republikánus elnökök a Puerto Ricó-iak patriotizmusára, szolgálatára, illetve a „helyes lépésre” hivatkoznak.

A Demokrata Párt ezzel szemben a *demokratikus önrendelkezés* ideálja mentén kívánja a gyarmati státuszt feloldani. Bár utóbbi alulról kezdeményezett és a Puerto Ricó-iak saját preferenciáját követő státuszrendezést kínál felső nyomás nélkül, és így

sokkal inkább illeszkedik a liberális politikai világképbe, a cikk bemutatta, hogy a többlépcsős folyamat nem nyújt garanciát a gyarmati státusz megszüntetésére, sőt akár el is idegenítheti a már tudatos állampolgárként felnőtt Puerto Ricó-i amerikaiakat a Demokrata Párttól Floridában. A republikánus javaslatot sok kommentátor egyszerű annektálás-ként értékeli, de valójában ez lenne a járható útja a teljes dekolonizációnak.

A Floridában élő Puerto Ricó-iak pártpreferenciája nagy általánosságban eltér a hispán lakosság körében mért adatoktól, melynek fő okai a helyi diaszpóra demográfiai és szocioökonómiai sajátosságaiból fakadnak. Az Államokban letelepedett Puerto Ricó-iak alkotmányos értelemben nem bevándorlók, hiszen 1917 óta hivatalosan is amerikai állampolgárok, azonban a korábban New Yorkban és az északi ipari körzetekben gyökeret vert szigetlakók alapvetően a helyi bevándorló közösségbe ágyazódtak be, a szélesebb spanyol ajkú lakosság körében jellemző sajátosságokkal és pártpreferenciákkal. Részben ezért is alakult ki az a téves elképzelés, hogy a Puerto Ricó-iak nemcsak biztos demokrata szavazók, de a sziget napirenden lévő esetleges felvétele az unióba hosszabb távra a demokraták kezébe adná a teljes törvényhozást. Míg azonban a korábbi hullámokban érkezettek a kékgalléros, alacsony iskolázott rétegekből kerültek ki, illetve az otthonuk politikai státusza és az azzal járó korlátozott állampolgári jogok nem közvetlenül határozták meg a politikai preferenciájukat, addig a 2000-es évek elejétől folyamatosan növekvő számú floridai honfitársaik nagyobb arányban magasan képzett szakemberek, akik nemcsak a gazdasági lehetőségek miatt költöztek, illetve költöznek át, hanem azért, mert a rövid repülőút másik végén már a korábbi lakhelyüktől vagy etnikumuktól függetlenül is teljes jogú állampolgároknak számítanak: a helyi törvényhozó testület jelöltjeire leadott voksokon túl a szavazataikkal az USA Kongresszusának összetételét is befolyásolják, csakúgy, mint az elnökválasztás kimenetelét. Ugyanezen állampolgári jogok gyakorlása útján pedig nyomást gyakorolhatnak a sziget státuszának rendezésére.

Bár a lakosság egészének körében mért adatok szerint az amerikaiak nagy többsége támogatja Puerto Rico felvételét, pont a republikánus szavazóbázisban nagyobb az ellenérzés (ez tág spektrumon mozog, az érdektelenségtől a nyílt rasszizmusig), az őket képviselő honatyák pedig ezen túl a sziget lakosságának pártpreferenciájának mítosza miatt is ellenérdekeltek Puerto Rico ügyének felkarolásában. Tulajdonképpen ez utóbbi megdöntése lehetne a kettős szavazás valódi hozadéka, de az elnökválasztással és az önkormányzati választásokkal együtt, illetve a sziget USA-hoz való alkotmányos viszonyára rákérdező népszavazással egy kalap alatt megrendezve ez a Puerto Ricó-i egyenlet annyira többváltozós, hogy valós preferenciákat nem igazán tud mérni, illetve olyan korrelációkba kényszeríti a szavazót, amely egészében fals képet mutat majd.

A sziget státusza nem Puerto Ricó-i belügy, még csak nem is kizárólag amerikai ügy, vagy amerikai nemzetbiztonsági kérdés. Puerto Rico politikai státusza nemcsak a térség stabilitására, de a nemzetközi erőviszonyokra is hatással lehet. Ennek ellenére a

nyáron bejelentett Puerto Ricó-i szimbolikus elnökválasztásra a jelöltek kampánystábjában nem igazán reagált. Pennsylvániában kampányolnak a voksokért. Floridában Trumpé a hazai pálya, aki a jóval több regisztrált republikánus szavazóban és a gazdasági programja vonzerejében bízik, míg Harris a női szavazókban. Egyik jelölt sem tett explicit ígéretet a sziget alkotmányos státuszának rendezésére, vagy még inkább a helyben 80%-os támogatottságot élvező tagállami státusz biztosítására.

Az alkotmányos politikai státuszról, az USA-hoz fűződő viszonyról tartott népszavazás az országos amerikai sajtóban kevés visszhangot kapott. Szinte menetrendszerűen elfedik ennél „fontosabb” hírek vagy maga az elnökválasztási véghajrá. Talán csak a *The Hill* washingtoni politikai hírportálnak jutott eszébe, hogy felhívja a figyelmet a „világ legrégebbi gyarmatára”, ahol a szavazók — Shane Barter professzor frappáns megfogalmazásában — „nemcsak arról döntenek, hogy ki alakít kormányt a szigeten, hanem arról is, hogy valójában kinek lesz kormányzási hatalma a sziget felett” (Barter, 2024). A *Hill*-kommentár inkább a jelenlegi *status quo* rövid ismertetése, különösebben újszerű megállapítások nélkül. A Biden-kormány felemlegetett támogatása sem jelent túl sokat, hiszen bármi is lesz a szavazás eredménye, az nem kötelezi az USA kormányát semmire, a sziget sorsáról pedig végső soron majd az új összetételű kongresszus dönthet.

Irodalomjegyzék

- 2016 Democratic Party Platform. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2016-democratic-party-platform>
- 2020 Democratic Party Platform. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2020-democratic-party-platform>
- 2024 Democratic Party Platform. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2024-democratic-party-platform>
- 2024 Republican party platform. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2024-republican-party-platform>
- Acevedo, N. (2024). Puerto Rico Delegates at odds with DNC platform despite unanimous support for Harris. NBC News. 2024. augusztus 23. <https://www.nbcnews.com/news/latino/dnc-platform-puerto-rico-statehood-rnc-status-rcna167783>
- Aleinikoff, A. T. (1994). Puerto Rico and the Constitution: Conundrums and Prospects. *Constitutional Commentary*. 1068, 11(15), 15–43. <https://scholarship.law.umn.edu/concomm/1068>
- Atilas-Osoria, J. (2016). Estado de excepción interno en Puerto Rico: un análisis socio-jurídico de la crisis económica y fiscal puertorriqueña. *Derecho y Crítica Social*, 2(2), 151–194. <https://estudogeral.uc.pt/handle/10316/41765>

- Balogh, B. (2006). The Status Paradox. The Development of Puerto Rico's Legal Status from Colony to Commonwealth and Beyond. *Első Század*, 5(2), 11–49. http://epa.oszk.hu/01600/01639/00002/pdf/elsoszazad_2006_2_011-049.pdf
- Balogh, B. (2016). U.S. Citizenship of Overseas Territories. In A. Bartnik (szerk.), *Visegrad Studies on Americas: Past and Present* (pp. 55–66). Ksiegarnia Akademicka.
- Barter, S. (2024). November's election may shape Puerto Rico's future. *The Hill*. 2024. szeptember 23. <https://thehill.com/opinion/4890854-puerto-rico-referendum-status/>
- Blake, A. (2019). Trump keeps talking about Puerto Rico like it isn't the U.S. It doesn't seem like a mistake. *The Washington Post*. 2019. április 12. <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/04/02/white-houses-seemingly-deliberate-effort-otherize-puerto-rico/>
- Bond, D. (2017). Oil in the Caribbean: Refineries, Mangroves, and the Native Exologies of Crude Oil. *Comparative Studies in Society and History*, 59(3), 600–628. <https://doi.org.10.1017/S0010417517000184>
- Brands, H., & Berg, R. C. (2021). The Return of Geopolitics: Latin America and the Caribbean in an Era of Strategic Competition. *Jack Gordon Institute Research Publications*, 37. https://digitalcommons.fiu.edu/jgi_research/37
- Bush v Gore, 531 U.S. 98 (2000). United States Supreme Court. 2000. december 12. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/531/98/>
- Cabán, P. (2018). PROMESA, Puerto Rico and the American Empire. *SUNY. Latin American, Caribbean, and U.S. Latino Studies Faculty Scholarship*, 33. https://scholarsarchive.library.albany.edu/lacs_fac_scholar/33
- Cabán, P. (2021). Puerto Rico in Crisis and the Shifting Dictates of Empire. *Centro Journal*. 23(1), 7–40. *Latin American, Caribbean, and U.S. Latino Studies Faculty Scholarship*, 53. https://scholarsarchive.library.albany.edu/lacs_fac_scholar/53
- Canales, J. (2021). New national nonprofit for Puerto Rico statehood starts push from Florida. *Spectrum News 13*, 2021. június 6. <https://mynews13.com/fl/orlando/news/2021/06/04/new-nonprofits-aims-for-statehood-for-puerto-rico>
- Carr, R. (1984). *Puerto Rico: A Colonial Experiment*. Vintage Books.
- Cavada, G. (2020). How Puerto Ricans in central Florida may decide the US election. *The World Radio Program*, 2020. szeptember 15. <https://theworld.org/stories/2020-09-15/how-puerto-ricans-central-florida-may-decide-us-election>
- Chang-Hun, S., & Grenier, G. J. (2004). Anti-Castro Political Ideology among Cuban Americans in the Miami Area: Cohort and Generational Differences. *Latino Research Notre Dame*, 2(1). <https://latinostudies.nd.edu/assets/95278/original/grenchun.pdf>
- Cole, D. (2020). New York Times: Trump considered selling Puerto Rico following Hurricane Maria, former acting Homeland Security chief says. *CNN*, 2020. július 12. <https://edition.cnn.com/2020/07/12/politics/trump-puerto-rico-hurricane-maria/index.html>

- Comisión Estatal de Elecciones. (2021). Plepiscito General Isla 2020. https://elecciones2020.ceepur.org/Escrutinio_General_93/index.html#es/default/PLEBISCITO_Resumen.xml
- Duany, J. (2003). *The Puerto Rican nation on the move: identities on the island and in the United States*. University of North Carolina Press.
- Duany, J. (2011). *The Orlando Ricans: Overlapping Identity Discourses among Middle-Class Puerto Rican Immigrants*. In *Blurred Borders: Transnational Migration between the Hispanic Caribbean and the United States* (pp. 105–134). University of North Carolina Press. https://doi.org/10.5149/9780807869376_duany.10
- Executive Office of The President. (2022). *Statement of Administration Policy, H.R. 8393 – Puerto Rico Status Act*. The White House, 2022. december 15. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/12/HR8393-SAP.pdf>
- Figueroa, A. (2020). *Florida-Puerto Rico connection highlighted as the island makes a new bid for statehood*. Florida Phoenix, 2020. október 21. <https://floridaphoenix.com/2020/10/21/florida-puerto-rico-connection-highlighted-as-the-island-makes-a-new-bid-for-statehood/>
- Freddoso, D. (2022). *Common Themes From the Commonwealth, 2022 Update: Puerto Rico's growing role in Florida Politics*. James Madison Institute, 2022. szeptember 19. https://www.jamesmadison.org/wpcontent/uploads/2022/09/Backgrounder_PuertoRico_9.19.22-VO3-web.pdf
- Gallo, K. (2020). *Los puertorriqueños que viven en EE. UU. tienen un papel clave en las próximas elecciones*. France24.com, 2020. október 17. <https://www.france24.com/es/ee-uu-y-canadá/20201016-puerto-rico-elecciones-estados-unidos-voto-florida>
- Girard, C., Grenier, G. J., & Gladwin, H. (2012). *Exile Politics and Republican Party Affiliation: The Case of Cuban Americans in Miami*. *Social Science Quarterly*, 93(1), 42–57. <http://www.jstor.org/stable/42864058>
- Gutierrez, G. (2024). *Puerto Rico isn't on the 2024 map, but Biden is betting big on voters from the island*. NBC News, 2024. március 22. <https://www.nbcnews.com/politics/2024-election/puerto-rico-voters-biden-harris-trip-rcna144383>
- Heinrich, M. (2024). *FLO23386 5L5 (A törvénytervezet előzetes szövege még a benyújtást megelőzően)* <https://www.heinrich.senate.gov/imo/media/doc/FLO23386.pdf>
- H.R. 1522 – *Puerto Rico Statehood Admission Act (2021–2022)*. 117th Congress. <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/1522>
- H.R. 2070 – *Puerto Rico Self Determination Act (2021–2022)*. 117th Congress. <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2070>
- Lewis, K. (2024). *Kamala Harris Campaign Suggests Florida is in Play: What Polls Say*. Newsweek, 2024. szeptember 19. <https://www.newsweek.com/kamala-harris-campaign-suggests-florida-play-what-polls-say-1956075>
- Llanos, J. (2024). *Douglas Emhoff to campaign for Harris in Central Florida on Friday*. Florida Phoenix, 2024. szeptember 10. <https://floridaphoenix.com/briefs/douglas-emhoff-to-campaign-for-kamala-harris-in-central-florida-on-friday/>

- Linthicum, K. (2016). Influx of Puerto Ricans could be game-changer in country's biggest swing state. *Los Angeles Times*, 2016. március 9. <https://www.latimes.com/nation/politics/la-na-florida-campaign-puerto-ricans-20160308-story.html>
- Janda, K., Berry, J. M., Goldman, J., & Hula, K. (2008). *The Challenge of Democracy*. (8th ed.) Wadsworth.
- MacEwan, A. (2016). Quantifying the Impact of 936. Center for Global Development and Sustainability, Working Paper Series 2016-4, Brandeis University. <https://heller.brandeis.edu/gds/pdfs/working-papers/quantifying-impact-of-936.pdf>
- MAGA Inc. War Room. (2023). Power Play. <https://www.youtube.com/watch?v=YtUxwsveSjw>
- Marielis, A. I. (2024). Partido Demócrata en Puerto Rico hará campaña para que boricuas voten por Kamala Harris en cuarta papeleta el 5 de noviembre. *El Diario New York*, 2024. július 27. <https://eldiariony.com/2024/07/27/partido-democrata-en-puerto-rico-hara-campana-para-que-boricuas-voten-por-kamala-harris-en-cuarta-papeleta-el-5-de-noviembre/>
- McCarthy, J. (2019). Americans Continue to Support Puerto Rico Statehood. *Gallup*, 2019. július 18. <https://news.gallup.com/poll/260744/americans-continue-support-puerto-rico-statehood>
- Metzger, B. (2022). All but 16 House Republicans vote against bill to allow Puerto Rico to decide its future. *Business Insider*, 2022. december 15. <https://www.businessinsider.com/house-republicans-vote-against-puerto-rico-statehood-independence-2022-12>
- Morning Consult. (2017). National tracking poll #170916. https://morningconsult.com/wp-content/uploads/2017/10/170916_crosstabs_pr_vi_KD.pdf
- Moslimani, M. et al. (2023). Facts on Hispanics of Puerto Rican origin in the United States, 2021. *Pew Research Center*, 2023. augusztus 16. <https://www.pewresearch.org/hispanic/fact-sheet/us-hispanics-facts-on-puerto-rican-origin-latinos/>
- NBC Miami. (2024). New poll shows Florida Hispanic voters back Trump over Harris for president. *NBC Miami*, 2024. október 1. <https://www.nbcmiami.com/news/local/new-poll-shows-florida-hispanic-voters-back-trump-over-harris-for-president/3431055/>
- Norton, G. (1989). George Bush's Caribbean Backyard. *The World Today*, 45(7), 124–27. <http://www.jstor.org/stable/40396126>
- Ocasio-Cortez, A. (2021). Sajtóközlemény. Menendez, Velázquez, Ocasio-Cortez Introduce Puerto Rico Self-Determination Act of 2021. 2021. március 18. <https://ocasio-cortez.house.gov/media/press-releases/menendez-velazquez-ocasio-cortez-introduce-puerto-rico-self-determination-act>
- Odishelidze, A. (2022). *Puerto Rico's Sovereignty, China's Caribbean Belt and Road, and America's National Security*. Publish.

- Patrick, B. (2024). Puerto Rican Voters Could Secure Republican Majority in Florida. RealClear Politics, 2024. május 25. https://www.realclearpolitics.com/articles/2024/05/25/puerto_rican_voters_could_secure_republican_majority_in_florida_151005.html
- Peña, J. E., Lowe Jr., H. E., & Ríos-Vargas, M. (2023). Eight Hispanic Groups Each Had a Million or More Population in 2020. U.S. Census Bureau, 2023. szeptember 26. <https://www.census.gov/library/stories/2023/09/2020-census-dhc-a-hispanic-population.html>
- Rahman, K. (2024). Florida GOP Says Kamala Harris' Poll Surge 'Extremely Alarming'. Newsweek, 2024. augusztus 20. <https://www.newsweek.com/florida-gop-harris-poll-surge-alarming-1941721>
- Repetto, M. T. (2016). Whether Puerto Rico's Exclusion from Chapter 9 is Non-Uniform Within the Meaning of the Bankruptcy Clause of the United States Constitution. St. John's Banruptcy Reaearch Library, 8(2). https://scholarship.law.stjohns.edu/bankruptcy_research_library/149/
- Report By the President's Task Force on Puerto Rico's Status. (2007). The White House. U.S. Department of Justice. <https://www.justice.gov/archive/opa/docs/2007-report-by-the-president-task-force-on-puerto-rico-status.pdf>
- Report By the President's Task Force on Puerto Rico's Status (2011). The White House, 2011. március. National Archives. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/uploads/Puerto_Rico_Task_Force_Report.pdf
- Riera-Carrión, T. (2024). La Quinta Papeleta: votar republicano optimiza la ruta a la estidadad. El Nuevo Día, 2024. szeptember 19. <https://www.elnuevodia.com/opinion/punto-de-vista/la-quinta-papeleta-votar-republicano-optimiza-la-ruta-a-la-estidadad/>
- Rivera Sanchez, M. (2024). Se acabó el tiempo. Pulso Político: Un Bolletín de El nuevo Día, 2024. szeptember 22. (a szerző email fiókjába érkező elektronikus hírlevél)
- Rodriguez, S. (2024). Harris, Trump in tense battle over Puerto Rican voters in Pennsylvania. The Washington Post, 2024. szeptember 13. <https://www.washingtonpost.com/politics/2024/09/13/harris-trump-puerto-rican-voters-pennsylvania/>
- Rogers, K. (2022). Biden Says Puerto Rico Will Get 'Every Single Dollar Promised' for Recovery. The New York Times, 2022. október 3. <https://www.nytimes.com/2022/10/03/us/politics/biden-puerto-rico-hurricane-fiona.html>
- Rosario, F. (2024). Configurada la quinta papeleta de status para las próximas elecciones. Primera Hora, 2024. július 24. <https://www.primerahora.com/noticias/gobierno-politica/notas/configurada-la-quinta-papeleta-de-status-para-las-proximas-elecciones/>
- Rosenberg, M. (2022). Abortion is legal but under threat in Puerto Rico NPR, 2022. október 22. <https://www.npr.org/2022/10/03/1125170596/abortion-puerto-rico-policy-opposition-rights>

- Ros-Lehtinen, I. (2022). Guest Commentary on Puerto Rican Vote. Orlando Sentinel, 2022. november 5. <https://www.orlandosentinel.com/opinion/guest-commentary/os-op-puerto-rican-vote-ileana-ros-lehtinen-20221105-mgd7jg206jendm65637bjcxhey-story.html>
- Shabecoff, P. (1977). President Proposes Puerto Rican State, Urges U.S. Initiative. The New York Times, 1977. január 1. <https://www.nytimes.com/1977/01/01/archives/president-proposes-puerto-rican-state-urges-us-initiative-plan.html>
- Shoaib, Alia. (2024). Mitch McConnell Outlines His Three Fears if Kamala Harris Wins. Newsweek, 2024. augusztus 14. <https://www.newsweek.com/mitch-mcconnell-kamala-harris-presidency-fears-1939051>
- Sloane, R. D., & Lawson, G. S. (2009). The Constitutionality of Decolonization by Associated Statehood: Puerto Rico's Legal Status Reconsidered. Boston College Law Review, 50(1), 1–71. https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/581
- Sotomayor, M. E. (2020). Reproductive Rights in Puerto Rico: Sterilization, Contraception, and Reproductive Violence [PhD-disszertáció]. University of Wisconsin. <https://dc.uwm.edu/etd/2601>
- The White House (2023). FACT SHEET: Biden-Harris Administration Steadfast in Support of Puerto Rico's Renewal. The White House, 2023. június 26. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/06/26/fact-sheet-biden-harris-administration-steadfast-in-support-of-puerto-ricos-renewal/>
- Thomas, K. (2018). Trump: No statehood for Puerto Rico with critics in office. Associated Press. 2018. szeptember 24. <https://apnews.com/article/6e16c132957e484ea96437c065ccab97>
- Torruella, J. R. (2007). The Insular Cases: The Establishment of a Regime of Political Apartheid. University of Pennsylvania Journal of International Law, 29(2), 283–347. <https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol29/iss2/1>
- UnidosUS. (2023). National Survey of Latino Voters. 2023. november. https://unidosus.org/wpcontent/uploads/2023/11/unidosus_national_surveyoflatinovoters.pdf
- Valle, A. J. (2022). “He begins by targeting Mexicans and he will end with Puerto Ricans”: Unpacking Florida Puerto Ricans’ politics of immigration. Ethnic and Racial Studies, 45(16), 237–260. <https://doi.org/10.1080/01419870.2022.2052142>
- Williams Walsh, M. (2016). Puerto Rico Fights for Chapter 9 Bankruptcy in Supreme Court. The New York Times, 2016. március 22. <https://www.nytimes.com/2016/03/23/business/dealbook/puerto-rico-fights-for-chapter-9-bankruptcy-in-supreme-court.html>
- Wilson, K (2024). Statehood activists push for Puerto Rico status vote. Capital News Service, 2024. május 15. <https://cnsmaryland.org/2024/05/15/statehood-activists-push-for-puerto-rico-status-vote/>